

„Fakt“ objektivní

O „objektivních faktech“ můžeme legitimně (a tedy oprávněně) mluvit pouze pod tou podmínkou, že si plně uvědomujeme, co ta slova svými kořeny a svým původem znamenají. Především tedy latinské slovo *factum* eventuelně *factum est*) je odvozeno od slovesa *facio, facere*, což znamená dělám, dělati. Odtud tedy je *factum* to, co je (nebo bylo) uděláno. Všude, kde mluvíme o faktech a o fakticitě, nemluvíme tedy o tom, co „samo o sobě“ a nezávisle na nás (ani na nikom jiném) „jest“, nýbrž o tom, co někdo udělal, buď my sami nebo někdo jiný (a my jsme to jím „udělané“, vytvořené, vyrobené převzali a použili). A nyní k druhému termínu: adjektivum „objektivní“ (případně „objektní“ a další možno odvozeniny) je nejprve v latině – jako *objectum* – odvozeno od slovesa *obicio*, které zase původně vzniklo buď ze sloves *ob-iacio* nebo z *ob-iaceo*, a to vlastně relativně pozdní nápodobou stejně či podobně ustaveného slova *subiectum* a jeho původu ze sloves *subito*, původně *sub-iacio* nebo *sub-iaceo*. Tato podvojnost vzniku obou sloves, *subicio* i *obicio*, pak vedla ve středověku k velmi zajímavým a pozoruhodným komplikacím při překladech do evropských jazyků, pochopitelně nerománských (kde šlo o zlidovění latiny). Výsledek byl pak ovlivněn tím, zda s odvoláním na sloveso *iacio* (házím) byl položen důraz na aktivitu, anebo zda naopak s odvoláním na sloveso *iaceo* (ležím) byl důraz položen na pasivitu či nehybnost. Dobře je to vidět na středověké němčině, kde vedle slova *Gegenstand* najdeme také *Gegenwurf*, kde v prvním případě šlo o to nehybnost (stehen, státi), zatímco v druhém na aktivitu (werfen, házeti); termín *Gegenwurf* se v současné němčině ovšem nezachoval. V češtině šel vývoj trochu jinak: aktivita byla podržena ve slově před-mět (v pozadí je význam metati, házeti), kdežto slovo před-stava poukazuje spíš k tomu, co bylo před-staveno, tj. postaveno před, nikoli k tomu, co už samo nějak stojí před. Zdá se, že je už i na tom vidět, jak němčina dává přednost „substantivům“ (tedy tomu, co stojí, co se nehýbe), kdežto čeština aktivitám (slovesům, znamenajícím activity). A co z toho všeho plyne? „Objektivní fakta“ nepoukazují přímo na „věci samy“, jak jsou „o sobě“, nýbrž na to, jak je my chápeme, jak je uchopujeme, jak se jich myšlenkově zmocňujeme, jak je pojmáme. Což pochopitelně nesmíme interpretovat jako subjektivizaci: při všem tom aktivním pojmání a pochopování musíme vždy počítat také s tím, že je pojmáno či pochopováno „něco“, tj. něco, co není součástí ani složkou té naší uchopující activity.

(Písek, 110510-1.)